

PAPER

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI MOLIYA VA BOSHQARUV TIZIMINING ISTIQBOLLARI

Xilola Anvarbekova ^{1,*}

¹Andijon viloyati Jalaquduq tumani 73-davlat ixtisoslashtirilgan umumta’lim maktabi Informatika va axborot texnologiyalari fani o’qituvchisi

* xilolaanvarbekova92@gmail.com

Abstract

Zamonaviy dunyoda raqamli iqtisodiyot global iqtisodiy tizimning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning moliyaviy va boshqaruv jarayonlariga integratsiyalashuvi korxonalar samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. Biroq, istiqbollar bilan bir qatorda, boshqaruv va nazorat tizimlari uchun ham yangi vazifalarni qo’yadi. Ushbu maqola moliyaviy va boshqaruv tizimlarini raqamlashtirish bilan bog’liq imkoniyatlar va xavflarni tahlil qilishga qaratilgan.

Key words: Raqamli iqtisodiyot, moliyaviy tizimlar, boshqaruv tizimlari, raqamli texnologiyalar, menejmentda innovatsiyalar, moliyalashtirishni avtomatlashtirish, raqamli iqtisodiyotda risklarni boshqarish.

Kirish

Raqamli iqtisodiyotning nazariy asoslari – raqamli iqtisodiyotning asosiy tamoyillari va modellarini o’rganish.

Raqamli iqtisodiyotning nazariy asoslarini batafsil ko’rib chiqish uchun ta’riflar, asosiy tamoyillar, modellar va texnologiyaning iqtisodiy jarayonlarga ta’sirini o’z ichiga olgan bir qancha asosiy jihatlarni qamrab olish muhim ahamiyatga ega. Quyida men sizning maqolangizning ushbu qismini ishlab chiqishda sizga yordam beradigan

tuzilmani taqdim etaman.

Qishloq xo’jaligi moliya tizimlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish misollari moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish bo’yicha tadqiqotlarning amaliy tadqiqotlarini tahlil qilish.

Moliyaviy tizimlarda raqamli texnologiyalarni joriy etish misollarini o’rganish ularning moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirishga ta’sirini tushunishimizni chuqurlashtirish imkonini beradi. Maqolangiz uchun texnologiya moliyaviy operatsiyalarga an’anaviy yondashuvlarni qanday o’zgartirayotganini ko’rsatadigan bir nechta asosiy

Compiled on: November 4, 2025.

Copyright: ©2025 by the authors. Submitted to Advances in Science and Sustainability for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

holatlarni ko'rib chiqishingiz mumkin. Mana bir nechta bunday misollarning batafsil tahlili:

Moliyaviy tizimlarga raqamli texnologiyalarni joriy etish misollari

1. Bank sohasida blokcheyn

'J.P. Morgan Chase:' Dunyodagi eng yirik banklardan biri J.P. Morganbanklararo tranzaktsiyalarni tezlashtirish va soddalashtirish uchun o'zining Quorum blokcheyn tarmog'ini ishlab chiqdi. Kvorum kliring va hisob-kitob jarayonini takomillashtirish uchun, tranzaktsiyalarni bir zumda qayta ishlash va talab qilinadigan vositachilar sonini kamaytirish orqali qo'llaniladi.

- 'Foydalar:' Tranzaktsiyalarning xavfsizligi va shaffofligini oshirish, xarajatlarni va ishlov berish vaqtini qisqartirish.

2. Kreditlashda sun'iy intellekt

- 'ZestFinance Case:' ZestFinance mijozlarning, ayniqsa kredit tarixiyetarli bo'lmaganlarning kredit qobiliyatini baholash uchun murakkab mashina o'rganish modellaridan foydalanadi. Ularning texnologiyasi banklar va kredit tashkilotlariga tavakkalchilikni aniqroq baholash, defolt stavkalarini pasaytirish va kengroq iste'molchilar doirasiga kredit olish imkoniyatini kengaytirish imkonini beradi.

- 'Afzalliklari:' Kredit qarorlarining to'g'riligini oshirish, kreditlashbozorini kengaytirish, moliyaviy risklarni kamaytirish.

3. To'lov tizimlarini avtomatlashtirish

- 'Alipay Case:' Alipay, Xitoy to'lov tizimi qulay, tez va xavfsiz onlaynva oflayn to'lov imkoniyatlarini taklif qilish orqali Xitoydagi chakana savdoni o'zgartirdi. Tizim aksariyat yirik va kichik chakana savdo tarmoqlari bilan integratsiyalashgan bo'lib, iste'molchilarga QR kodlari, smartfonlar va hatto yuzni tanishdan foydalangan holda to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

- 'Afzalliklar:' To'lov jarayonlarini tezlashtirish va soddalashtirish, foydalanuvchi tajribasini yaxshilash, chakana savdo imkoniyatlarini kengaytirish.

4. Robotik aktivlarni boshqarish tizimlari

- 'Betterment Case Study:' Betterment avtomatlashtirilgan investitsiyaxizmatlarini taqdim etuvchi robot-maslahatchilarning kashshoflaridan biridir. Portfellarni boshqarish uchun algoritmlardan foydalangan holda

Betterment o'z mijozlarining investitsiyalarini maqsadlari va tavakkalchilik ishtahasi asosida optimallashtiradi.

- 'Va boshqalar

Afzalliklari:' Investitsiya xizmatlarining mavjudligi, aktivlarni boshqarish xarajatlarini pasaytirish, investitsiya strategiyalarini shaxsiylashtirish.

Ushbu misollar turli raqamli texnologiyalar moliyaviy operatsiyalarning samaradorligi, qulayligi va xavfsizligiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. Har bir holat texnologiyaning moliyaviy sohaga ta'sirini har tomonlama tahlil qilish uchun iqtisodiy samaradorlik ma'lumotlari, foydalanish statistikasi va foydalanuvchilarning fikr-mulohazalari bilan qo'llab-quvvatlanishi mumkin.

Raqamlashtirish muammolari va xavflari

1. Axborot xavfsizligiga tahdidlar

- 'Kiberhujumlar:' Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilankiberhujumlar soni ortib bormoqda. Tashkilotlar viruslar, troyan otlari, fishing, xizmat ko'rsatishni rad etish (DDoS) hujumlari va to'lov dasturi kabi turli xil hujumlarga duch kelishadi.

- 'Qarshi chora-tadbirlarga misollar:' Keng qamrovli kiberxavfsizliktizimlarini ishlab chiqish va joriy etish, dasturiy ta'minotni muntazam yangilash, ko'p faktorli autentifikatsiya va ma'lumotlarni shifrlashdan foydalanish.

2. Ma'lumotlar maxfiylik muammolari

- 'Maxfiylik buzilishi:' Raqamlashtirish shaxsiy ma'lumotlarning sizibchiqishi va suiiste'mol qilish xavfini oshiradi. Etarlicha himoyalangan tizimlar maxfiy ma'lumotlarga ruxsatsiz kirishga olib kelishi mumkin.

- 'Qarshi chora-tadbirlarga misollar:' Ma'lumotlarni himoya qilishsiyosatini amalga oshirish, xodimlarni o'qitish, ilg'or shifrlash texnologiyalaridan foydalanish va GDPR kabi xalqaro standartlar va qoidalarga muvofiqligini ta'minlash.

3. Texnologiyaga bog'liqlik va avtomatlashtirish

- 'Yuqori qaramlik:' Raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishibiznesning ularga bog'liqligini oshiradi, agar ular muvaffaqiyatsizlikka uchrasa yoki hujumga uchrasa, jiddiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

- 'Qarshi chora-tadbirlarga misollar:' Zaxira

tizimlarini yaratish, biznesning uzluksizligini rejalashtirishni ta'minlash, falokatlarini tiklash rejalarini ishlab chiqish.

4. Axloqiy va ijtimoiy muammolar

- "Avtomatlashtirish va ish o'rinlarini yo'qotish:" Avtomatlashtirilgan tizimlarning joriy etilishi ish o'rinlarining yo'qolishiga olib kelishi mumkin, bu esa ijtimoiy keskinlikni keltirib chiqaradi va bandlik va kadrlar tayyorlashga yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

- "Qarshi chora-tadbirlarga misollar:" Xodimlarni qayta tayyorlash vamaalakasini oshirish dasturlarini ishlab chiqish, ta'limga investitsiyalar va o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish.

5. Huquqiy va tartibga soluvchi risklar

- "Tartibga solishdagi noaniqlik:" Texnologiyaning jadal rivojlanishiko'pincha qonunchilikning yangi hodisalarni adekvat tartibga solish qobiliyatidan oshib ketadi, bu esa huquqiy noaniqlikni keltirib chiqaradi.

- "Qarshi chora-tadbirlarga misollar:" Biznes va tartibga soluvchi organlar, normativ-huquqiy bazani shakllantirishda ishtirok etish, qonun hujjatlaridagi o'zgarishlarni monitoring qilish.

Bu risklar boshqaruv va nazoratga kompleks yondashuvni, shuningdek, yuzaga kelayotgan muammolarga javoban biznes strategiyalarini doimiy baholash va moslashtirishni talab qiladi. Tashkilotlar nafaqat yangi texnologiyalarni o'zlashtiribgina qolmay, balki ulardan foydalanish bilan bog'liq potentsial xavflarni minimallashtirish uchun faol ish olib borishlari juda muhimdir.

Xulosa

Raqamlashtirish davrida an'anaviy moliya va boshqaruv tizimlari sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Blokcheyn, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va avtomatlashtirish kabi innovatsion texnologiyalar joriy etilishi bilan bu tizimlar yanada samarali, moslashuvchan va xavfsiz bo'lib bormoqda. Biroq, raqamli transformatsiya shuningdek, kiberxavfsizlik tahdidlari, ma'lumotlarning maxfiyligi bilan bog'liq muammolar va texnologiyaga katta bog'liqlik bilan bog'liq xavflarni o'z ichiga olgan bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Joriy tadqiqot raqamli iqtisodiyot kontekstida moliyaviy va boshqaruv tizimlari uchun ochiladigan istiqbollar va

imkoniyatlarni tahlil qilish, shuningdek, potentsial risklar va ularni minimallashtirish strategiyalarini o'rganishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Tapskott, D. va Tapskott, A. (2016). *Blokcheyn inqilobi: Bitcoinorqasidagi texnologiya pulni, biznesni va dunyoni qanday o'zgartirmoqda*. Penguin tasodifiy uyi.
2. Shvab, K. (2017). *To'rtinchi sanoat inqilobi*. Crown Business.
3. Brynjolfsson, E. va McAfee, A. (2014). *Ikkinchi mashina asri: ajoyibtexnologiyalar davrida ish, taraqqiyot va farovonlik*. V.V. Norton